

ÇOCUK, ŞİDDET, SUÇ

Suç: Sevgi yoksunluğu, yanlış eğitim, baskıcı disiplin yöntemleri, değişen değer yargıları, hızlı ve düzensiz kentleşme iç ve dış göçler, ekonomik nedenler ile ailedeki suçlu birey örnekleri çocukları suça itmektedir. Ayrıca göç nedeni ile oluşan uyumsuzluklar, işsizlik ve düşük gelir düzeyi, ailenin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi, eğitimin aksaması, anne-baba eğitiminin yetersizliği ve aile parçalanmaları suça iten önemli etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile kalabalıklığı ile ailede kavga, üzüntü ve cinsel ilişkilere yakından tanık olma olgusu küçük yaştaki çocuklara seyrettirilen şiddet yada gerilim içerikli filmler, diziler çocukları etkilemekte, suça iten nedenler arasındadır.

Bütün bu olumsuzluklar ortadan kalksa bile suç işleme tamamen yok olmayacaktır. Suç kavramı doğrudan toplumsal, sosyal ve ekonomik bir sorundur. Bu sorunlar nedeni ile suç işleyen çocuk sayısı her geçen gün artmaktadır.

Şiddet (Violece): Şiddet insanda var olan saldırgan davranışların, kızgınlık ve öfke durumunun dışa yansımaları ile yüz mimiklerinden sözcüğe kadar ya da canlı varlıkların tümüne zarar veren davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Beslenme, barınma ve korunma gibi gereksinimlerin doyuma ulaşmasının tehdit ve tehlike altında olmasına karşı kendi türüne saldıran, işkence yapan, yaralayan, öldüren canlı varlıkların başında insan gelmektedir.

Şiddetin günümüzde bu denli yoğunlaşması ve yaygın olarak yaşanması, şiddet kültürünü yaratmaktadır. Şiddet kültürü diye tanımlayabileceğimiz bu sonucun ardından;

- Şiddet artık bireyin kendini ifade etme biçimi olmuştur.
- Şiddet artık bireyin kendini anlamlandırma yolu olmuştur.
- Şiddet artık bireyin var oluşunu simgelemektedir.

Kısaca şiddet, artık bireyin sorununu çözme yöntemi olmuştur.

Şiddetin temelinde “haksızlık” vardır. “Haksızlık” şiddetin kaynağıdır.

Haksızlık ve engelleme yoksunluğa yol açmaktadır. Haksızlık ve engellemeyi yaşayan çocuk ev içinde, okulda, sokakta şiddete tanık ve hedef olmaktadır.

Bu ortamda yaşayan çocuklarda;

- Büyüdükçe dövenin ve vuranın kazandığını,
- Okulda büyüğün ve güçlünün dövme hakkı olduğunu,
- Toplumda haklının değil, güçlünün kazandığını,
- Paranın haklıdan yana değil, güçlüden yana olduğunu,
- Saygınlığın yolunun güçten geçtiğini,
- En beğenilen insanların haklı olanlar değil, güçlü olanlar olduğu anlayışı saldırgan davranışlara dönüşmektedir.

Çocuklar ve gençler yaşanan kötü örneklerden etkilenmekte sorunlarını bu tür yöntemlerle çözme yoluna gitmektedir.

Çocuklar üzerinde otorite kurmak, çocukları şiddete yöneltmekte. Şiddetin yoğun yaşanmasında büyüklerin ve içinde yaşadığımız baskıcı, adaletsiz sistemin payıda büyüktür.

Yukarıda sıralanan nedenlerin yanında şiddeti doğrudan etkileyen dış etkenlerin de var olduğunu söylemek abartı olmaz.

Bu etkenler; sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal gelişmelerin sonucuna göre şekillenmektedir. Kendi içinde ayrıntılandığımız ve her biri ayrı inceleme konusu olan, bu şiddet yöntemlerini şöyle sıralayabiliriz:

A- Sosyal Şiddet

- a) **Ailede Şiddet:** Çocuk ve eş dövme, kardeş dövme, aile içi kavgalar,
- b) **Cinsel Şiddet:** Taciz, tecavüz, zorla alıkoyma ve evlendirme.
- c) **Toplumsal Şiddet:** Sporda şiddet, cinayet, kan davası, komşu kavgaları, linç girişimleri.

B- Kültürel Olaylar ve Şiddet

- a) **Eğitimde Şiddet:** Öğrenci dövme, ölçsüz disiplin cezaları, öğretmene saldırı.
- b) **Sanata Yönelik Şiddet:** Tiyatro, oyun, film yasaklama, kitap yakma, gazete toplama, sanatçıya saldırı, düzeysiz, kalitesiz müzik vb. gibi.
- c) **Basın Ve Medyada Şiddet:** Korku filmleri, reality şovlar, cinayet haberleri, habere sansür vb. gibi.

C- Ekonomik Şiddet

- a) **Özelleştirme,**
- b) **Zamlar devalüasyon**
- c) **Enflasyon, işsizlik, işten atma, sendikasılaştırma, düşük ücretle çalıştırma, gelir adaletsizliği, vergi adaletsizliği, yoksulluk, kuraldışı kazanç vb. gibi.**

D- Siyasal Şiddet

- a) **Devletten Kaynaklı Şiddet:** Haksız ceza verme, hak aramaya, örgütlenmeye saldırı, düşüncüyü suç sayma, gözaltında ölüm, işkence, idam, teşhir etme, sürgün.
- b) **Birey ve Toplumdan Kaynaklı Şiddet:** Emeğin sömürülmesi, mafya, çete saldırısı, çevrenin ve doğanın tahribatı, dinsel ve etnik saldırılar vb. gibi.

Her Yerde Demokrasi Kültürü

Çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan bu şiddet kültürüne karşılık demokrasi kültürünü geliştirmek gerekir. Demokrasi kültürünü yerleştirebilmek, eğitimi demokratikleştirmek okulda ve sınıfta demokrasiyi kurumsallaştırmaktan geçmektedir.

Demokratik eğitimin temel dayanağı ise, katılımcı, eşitlikçi, paylaşımcı dayanışmacı ve özgürlükçü demokrasidir. Eğitimin bütün süreçlerinde katılımcılığın olması, toplumdaki şiddete yönelme suç işleme duygusunu yok edecektir. Bu amaçla yapılması gereken, sınıfta demokrasinin kurumsallaşmasını sağlamaktır.

Eğitim dizgemiz içinde okul yönetimlerinin ayrımcı tutumları ile katı disiplin yönetmelikleri ve öğrencinin okul yaşamına uyarlanmasının otoriter kurallara bağlanması tepkisel sonuçlar oluşturmaktadır. Tepkisel sonuçların ortadan kalkması için çok yönlü bir tartışma başlatmak gerekmektedir. Tartışmayı başlatabilmenin ön koşulu ise, her türlü ön yargıdan, gelenekçi düşünce yöntemlerinden uzaklaşmakla olanaklıdır.

Sınıfta demokrasi kavramı kulağa hoş gelen bir söylem olmaktan çıkarılmalıdır. Sınıf içindeki pratiklerimizle demokrasiyi uygulayarak çocuklarımızı ve toplumu değiştirip dönüştürebiliriz.

Sosyo-ekonomik olumsuzlukların ve gelir adaletsizliğinin bu denli derinleştiği ülkemizde, çocuklarımızı suça itilmekten kurtarmanın okulda ve sınıfta demokrasiyi yaşamanın çok kolay olamayacağını bilincindeyiz. Ancak sorunu en aza indirmek için bireysel ve toplumsal sorumluluklarımızın olduğunun bilinci ile davranmamız gerekiyor. Sorunu görmezlikten gelen tutum sorunu daha da derinleştirecektir. Bugün önemsiz gibi görülen gelişmeler gerekli önlemler alınmadığında ileride daha büyük sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyanın pek çok ülkesinde önemli bir sorun olarak değerlendirilen “okullarda şiddet” konusu ETUCE'nin gündemini oluşturmuştur. Broşürümüzde ETUCE Yuvarlak Masa toplantısının sonuçları da yer almaktadır.

OKULLARDA ŞİDDET

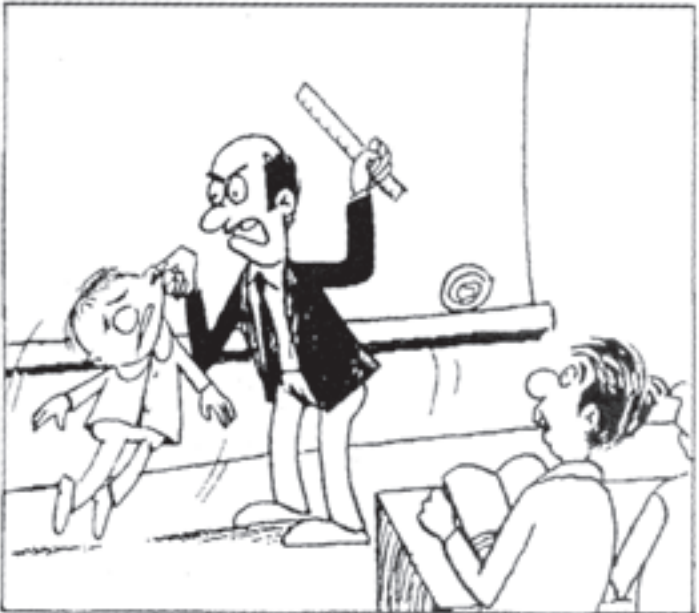
(ETUCE Toplantı Raporu)

ETUCE 1999 Şubat'ında Lüksembourg'da düzenlediği “Okullarda Şiddet” konulu Yuvarlak Masa toplantısının ardından Eylül 2000 tarihinde bir Rapor yayınladı.

On sekiz ülkeden 39 sendika örgütünün temsil edildiği toplantıda, ETUCE Genel Sekreteri Alain Mouchoux bir açılış konuşması yaparak, okulların kişiliğin ve yurttaşlığın inşa edildiği yer olduğunu vurguladı. Ayrıca konuşmasında, sendikaların yayınlarının hepsinde yükselen şiddete dikkat çekildiğine değinerek, şiddet olgusunun okullarla ve toplumsal çevreyle olan ilişkisini ifade etmektedir.

Raporda şiddetin tanımı ve kendini ifade etmesi konusunda şunlar söylenmektedir: “Şiddetin dışı vurumu çok çeşitlidir. Kaba, incitici sözler ve hakaret yoluyla yapılan yanlışlardan fiziksel şiddete kadar değişir. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı, uyuşturucu, dedikodu, zorbalık, oyun münakaşaları, lakap takma, cinsel taciz ve istismar da bunlara dahildir. Şiddet kendisini kişiler arası ilişkilerde fiziksel şiddet veya fiziksel-sözlü şiddet olarak açığa vuran bir olgudur.

Kişilere yönelik şiddet, silah kullanımı, tehdit, cinsel saldırı vasıtasıyla bedensel bütünlüğe saldırı ile eşyalara ve mülkiyete saldırıyı kapsar. Aynı zamanda, çatışmayı çözenin bilinen başka bir biçimi olmadığı durumda şiddet bir ifade biçimi olarak ortaya çıkabilir.”

Raporda şiddetin nedenlerinin çok taraflı olduğuna vurgu yapılarak psikolojik ve pedagojik etkenlerin öğrenciyi bireysel olarak etkileyen faktörler olduğu belirtilmiştir. Aileden kaynaklı ve toplumsal nedenlerin yanı sıra okul kaynaklı nedenler olarak da, güven ilişkilerinin yokluğu ve medyanın etkisi olarak belirtilmektedir. Öğretmenler çatışma çözümü konusunda eğitilmediği ve müfredatın bu unsurları içermediği sürece şiddetteki artışın teşvik edileceği tespiti yapılmaktadır.

Bordeaux Üniversitesi'nde Eğitim Profesörü olan Eric Debarbieux ise, Fransa'da yılda 50 ile 70 arasında cinayet işlendiğini, 1960'larda 500.000 suç işleniyor ve şikayetlerin % 80'i çözümlenirken bugün 3.700.000 suç işlendiğini ve şikayetlerin % 80'inin çözümlenemediğini ifade etmektedir.

Raporun sonuç kısmında ise şunlara yer veriliyor: "Öğretmenlerin örgütleri, öğrenci ve velilerle birlikte okullarda şiddeti azaltmak için önlem almalıdır. Şiddetin hiç bir biçiminin toplumda kabul görmediğinin açığa vurulması önemlidir. Öğretmenlerin ve eğitim emekçilerinin arkalarında toplumun ve öğretmen örgütlerinin desteğini hissetmeye ihtiyaçları vardır. Her okulun şiddetle mücadele etmek için alınması gereken somut önlemleri, ne yapılacağını ve nasıl önleneceğini gösteren bir eylem planı olmalıdır."

A- AILEDE ŞİDDET VE ÇOCUK EĞİTİMİ

Aile, toplumsal yaşamın bir parçası olup, birlikte yaşamının temellendiği bir kurumdur. İnsan ilişkilerinin şekillenip, sorgulandığı, ailedeki her bireyin bu kurumun bir parçası

olduğu ve değişik roller üstlenerek kurumsallaşmaya katkı koydukları yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmış bulunmaktadır. Kişilerin bu kurum içinde üstlendikleri roller kendine özgü kişilik ve davranışların gelişmesine neden olur. Bu kişilik ve davranış türlerinin bazıları kalıtsal olmakta, bazıları ise yaşamdan ve çevreden edinilen alışkanlıklarla ilişkili olabilmektedir. Aile içindeki roller katı ise dünyayı tek boyutlu gören, kalıplaşmış benlik yapısına sahip insanlar yetişir. Ailedeki roller esnek ise, dünyayı çok boyutta görebilen, hoşgörölü insanlar yetişir. Birey davranışları ile içinde yaşadığı aile ortamını yansıtır. Çocuğun ya da gençlerin eğitiminde ailenin yerine getirmesi gereken temel değerler vardır.

Ailenin sosyo-ekonomik, kültürel yapısı ile aile kurumu içindeki ilişkiler, çocuğun kişilik yapısına yansımaktadır. Çocuğun kişilik gelişiminde anne ve babaların çocuklara karşı takındıkları olumlu ya da olumsuz tutumlar önemli bir yer tutmaktadır.

Ayrıca ocuğa toplumsal ilgi göstermek zorundayız. Aile, yaşamını sürdürmek için anne-babanın çalışmak zorunda olduğu günümüz koşullarında, ailenin çocuklara yönelik ilgilerinde bir azalma olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum çocukları içine kapanık, sorunlu ve bencil davranma duygusu içinde yaşama katmaktadır.

Ülkemizde özellikle kırsal bölgelerde ve büyük kentlerin geri bırakılmış yerlerinde **“otoriter baba”** motifi etkindir. Bu tür ailelerin çocuklarının ruhsal gelişmeleri çok sağlıklı olmamaktadır. Bu aile yapılarında bütün özgürlükler baba için geçerlidir. Ailenin diğer bireyleri babaya itaat etmektedir. Anne ve diğer aile bireyleri yoğun baskı altındadır. Ailede ise eşinden gördüğu baskılanmanın sonuçlarını bir “kader gibi” benimseyip yaşadığı hak yoksunluğunu şiddet uygulayıp, baskı kurarak çocuklarına yansıtmaktadır.

Suçlu ocuklar üzerinde yapılan istatistiklerde çocuğun suça itilmesinde otoriter babanın ve annenin baskıcı ve katı disiplin anlayışının yansımalarının ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

Türkiye aile içinde şiddet konusunda Pakistan, İnan ve Hindistan'dan sonra dördüncü sırada gelmektedir.

Aile içinde şiddet, bir terbiye yöntemi olarak algılanmaktadır. Aileler arasında yapılan anketlerde 100 aileden 54'ünde şiddete başvurulmaktadır. Her iki aileden birinde çocuklar dövülmektedir. Küçükken utanca boğulan, aşağılanan, horlanan ve dayak yiyen çocuk, çevresini sürekli denetim altında tutmaya çalışır, kimseye güvenmez, diğer insanlarla sürekli olumsuz ilişkiler içine girer. Dürüst olmaz, sürekli yalan söylemeye yönelir. Aile içi iletişim kaybolur. Şiddeti onaylayan bir davranış modeli olarak benimser, yetişkinlerden korkarak büyür.

Ailedeki şiddet uygulamasını ortadan kaldırmak için aile içinde özgürce tartışma ve demokratik davranma ile katılımcılık ilkelerini geliştirip yerleştirmek gerekir.

Ailede dayak ya da değişik şiddet uygulamalarının çocukta ortaya çıkardığı olumsuzluklar:

- Çocukta kişilik ve kimlik kaybı oluyor, güven ortadan kalkıyor.
- Şiddet çocukları tepkisizliğe, yalnızlığa, çaresizliğe, kararsızlığa, güçsüzlüğe, karamsarlığa itiyor.
- Anne - babanın kötülüğüne inanıyor. Sevilmediği hissine kapılıp ruhsal bunalıma düşüyor, depresyon yaşıyor.
- Dayak sonrası çocuklarda uyum bozuklukları, altını ıslatma, kekemelik, parmak emme ve başkaca fiziksel bozukluklar ortaya çıkıyor.

B- EĞİTİM SİSTEMİ VE ŞİDDET

İçinde bulunduğumuz eğitim sistemi çocukları ezen, kişiliklerini bozan, kendine güveni, yaratıcılığı yok eden, ağırlıklı olarak olumsuz davranışlar edinmiş insanların yetişmesine olanak tanıyan bir kurumdur.

Eğitim sisteminin bir parçası olan öğretmen de bu sistemden etkilenmektedir. Öğretmenlik yetiştirmede niteliğin düşük olması, başka kurumlardan öğretmen atama, sözleşmeli öğretmen çalıştırma ve öğretmenin yeterince formasyon alamaması, şiddetin engellemesinin önüne geçen faktörler arasındadır. Her dört öğretmenden biri şiddete yönelmekte, her yüz çocuktan kırk tanesi okulda şiddetle karşılaşmaktadır.

Ayrıca şiddet içeren değişik cezalandırma yöntemleri ile (saç, kulak çekme, tebeşir, silgi fırlatma, tek ayak üstünde ve çöp sepetinde bekletme gibi) çocukların cezalandırıldıklarına tanık olunmaktadır.

Çocukların duygusal ve kişilik gelişimlerinde okul yaşamının çok önemli etkisi vardır.

Çocuk okula başladığında okuldaki bütün iletişim ve ilişkilerini aileden getirdiği özelliklere göre düzenler. Okulun ve öğretmenlerin çocuğun ilişkilerinde, kişilik gelişiminde çok önemli etkisi bulunmaktadır. "Dayatmanın" bir model olarak benimsendiği eğitim sistemimizde dayak, baskı, yasak ve ezbercilik bilinçli bir tercih olarak kullanılmaktadır. Bu eğitim okul içinde eğitilen çocuklarda sağlıklı bir kişilik gelişiminin oluşmasını beklememek gerekir. Aile içinde baskıcı ve dayatmacı ilişkileri yaşayan çocuklar okul ortamında da aynı tutumla karşılaştıklarında duyarsız, kişiliksiz, silik, kendine güven duymayan, karamsar ve saldırgan bireyler olarak yetişmiş olacaklardır.

Okul eğitimi yasağcı bir anlayıştan uzak olmalıdır.

Eğitim, çocukların kendilerini özgürce ifade edebilecekleri bir ortamda yapılmalıdır. Eğitimin temel hedefinin bir iş sahibi olmak, çok para kazanmak ve bireysel yaşamını kurtarmak olmadığı bilinci oluşturulmalıdır. Çocuklarımıza vereceğimiz eğitimde, onların bir iş sahibi olmalarını, para kazanmalarının ve ekonomik yaşamlarını kurtarmacı

fikrinin çok öne çıkarılmaması gerekiyor. Çocuklarımıza sunacağımız eğitim, yaşamın bütün zorluklarına karşı direnebilecek kişilikte insanlar yetiştirmek olmalıdır. Çocukların ilişkilerinde sevgi, dayanışma duygusunun anlatımı, kavratılması çok önemli bir öğedir.

Eğitimi bir terbiye aracı olarak değil, bilim olarak algılamak gerekir. İnsanlar dünyaya geldiğinde sevecen, konuşkan, esprili, yaratıcı, korkusuz vb. gibi özelliklere sahip oldukları belirlenmiştir. Çocuğa vereceğimiz eğitim, kendi kişiliğinin gelişmesine saygı duyan, bol seçenekler sunan, bireyin davranışlarını olumlu yönde geliştirmeye açık olan, çocuğu belli kalıplar ve öğrenme modelleri ile sınırlamayan bir tarzda olmalıdır.

“Yeni” diye uygulanmaya başlayan müfredat ise okullardaki şiddet olgusunu ortadan kaldırmak yerine pekişiren bir işlev görmektedir. Dayanışma ilişkileri yerine rekabetçiliği öncelleyen yeni müfredat, piyasanın isteklerine göre hazırlanmıştır. Bu müfredata göre yetiştirilen birey hedefine ulaşabilmek için her yolu mübah gören bir tarzda ilerlemektedir.

Eğitimde yaygın ve sistematik olarak uygulanan fiziksel ve psikolojik şiddetin dışında okullarda yaygın diğer cezalandırma şekilleri de uygulanmaktadır.

Bunlar;

- Öğrenciyi müdüre gönderme,
- Yerdeki çöpleri toplatma, çöp sepetinin başında nöbet tutturma,
- Velilere şikayet,
- Çocukların adını tahtaya yazma,
- Sınıf arkadaşlarının önünde küçük düşürme,
- Dersten atma veya sınıfta bekletme,
- Köylerde tuvalet temizlettirme, sınıf sobalarını yaktırma,
- Yapamayacağı işleri yapmaya zorlama (odun, kömür taşıma, sınıf temizleme vb. gibi),

Okullarda şiddetin azaltılması, kaldırılması için aşağıda

sıraladığımız öneriler öğretmenler tarafından benimsenip uygulanmalıdır.

ÖNERİLER:

a) Öğretmen Kişiliklerine Yönelik Önerilerimiz:

- Sağlıklı iletişim kurulmalı, sınıflarda ses tonu iyi ayarlanmalı,
- Öğrenciler arası dengeli davranmalı, içten olmalı,
- Arkadaşça davranmalı,
- Dürüst olmalı,
- Çalışma ve dinlenme zamanlarını iyi ayarlamalı,
- Çocukları tanımada ve değerlendirmede özenli olmalıdır.

b) Öğretmenlerin Eğitimcilik Yönlerine İlişkin Önerilerimiz:

- Eğitim ve öğretim yöntemlerini iyi kavramalı,
- Kendini yenilemeli, geliştirmeli,
- Eleştirilere açık olmalı,
- Var olan bütün olanakları kullanarak onlardan yararlanmalı,
- Bilgilerini tüm insanlarla paylaşmalı,
- Mesleki gelişmeyi sağlayıcı etkinliklere katılmalı.

c) Öğretmenlerin, Öğrencilerle İletişimine İlişkin Önerilerimiz:

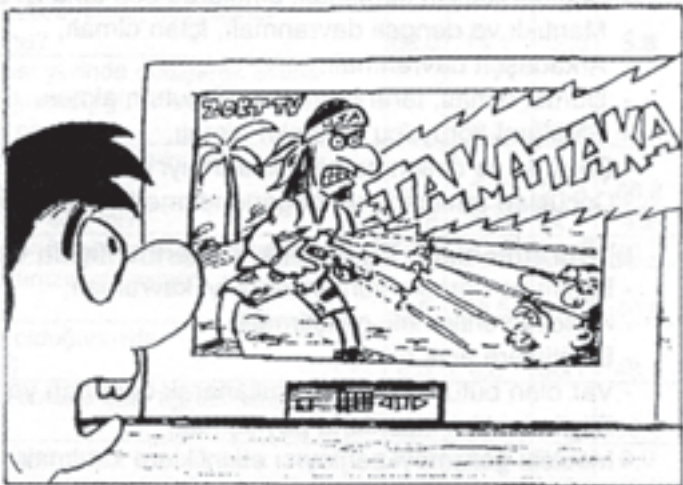
- Öğrencilerle tek tek ve yakından ilgilenmeli,
- Ülkenin güncel sorunlarını sınıfta tartışmalı,
- Öğrencilere karşı yansız ve hoşgörülü davranmalı,
- Öğrencilerin kendini ifade etmesine olanak tanımalı,
- Sınıflarda özgür-demokratik tartışma ortamları oluşturmalı,
- Öğrencilerin yaşadıkları sorunlarda, çözümler birlikte üretilmeli,

- Velilerle ilişkileri geliştirip, sorunları birlikte çözmeye çalışmalı,
- Kendi sorunlarını sınıfa taşımamalıdır.
- Ses tonuna dikkat etmelidir.
- Çocukları dinlemeli ciddiye almalıdır.
- Yaptığı işten zevk almalıdır.
- Öğrencilerin özelliklerini değerlendirmelidir.
- Mizah yeteneğine sahip olmalıdır.
- Öğrencinin okul dışı ilgilerine saygı göstermelidir.

C- KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI (TV-RADYO-GAZETE) ÇOCUK VE ŞİDDET

Bugünün dünyasında dergi, gazete, kitap gibi basın-yayın araçları ile radyo, sinema, televizyon, video filmleri gibi görüntülü ve sesli olan kitle iletişim araçları insanlara bilgi aktarımında bulunmaktadır. Bilgi aktarımının yanı sıra bireylerin ve toplumun yaşamını değiştirecek davranış değişikliklerinin ortaya çıkmasına neden olur. Ortak amaçların, beklentilerin, duyguların, düşüncelerin, değerlerin, inançların, tutumların ve eylemlerin oluşmasına katkıda bulunur.

Kitle iletişim araçlarından yapılan yayınların öncelikle çocukları, gençleri ve bilgi-kültür düzeyine göre erişkinleri etkilediği saptanmıştır.

İnsanların etkileşiminin bilgi ve kültür düzeyleri yükseldikçe şiddetin azaldığını görmekteyiz.

Televizyonlardaki saldırgan görüntülerin, şiddet içerikli filmlerin, dizilerin ve eylemlerin, pornografik öğelerin yer alması çocukları ve gençleri olumsuz yönde etkilemekte, uzun süre televizyon izleyenlerin, izlemeyenlere oranla daha güvensiz, kuşkulu, kızgın ve öfkeli oldukları görülmüştür.

Ülkemizde ailelerin büyük çoğunluğu salonlarının ve odalarının en güzel köşelerine televizyonu yerleştirmişlerdir. Bu araçlar o kadar önemsenmiş ve benimsenmiştir ki, geleneksel aile yapımızın ve kültürümüzün çok konuşan, evin büyüğü olduğu için sözü kesilmeyen yaşlı dedelerinin rolünü üstlenmişlerdir. Bütün aile bireylerinin televizyon başında toplanıp konuşmadan, tartışmadan ondan gelen iletileri dinlemesi gösterilen ve söylenenlere tepkisiz kalmaları önemli iletişim sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların en önemlileri iletişimsizlik, gerçek dışı bir düş ve öykü alanında yaşama ve toplumsal yabancılaşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda televizyon başında saatlerini geçirenler daha çok yiyip, içmekte, beslenme dengeleri bozulmakta, iletişim düşünme, karar verme yeteneği, okuma ve tartışma alışkanlıkları kaybolmaktadır.

Televizyon ve radyolardaki olumsuz programların çocuklar üzerinde oluşturduğu etkiler sonucu ortaya çıkan davranış değişikliklerinin neler olduğunu şöyle sıralayabiliriz:

- Çocuklar, televizyonlarda izledikleri dizi kahramanlarını kendilerine model olarak seçiyorlar. Günlük yaşamlarında oyunlarına yansıtıyorlar. Bu dizilerin kahramanları davranışları ile çocuklardaki saldırganlık dürtülerini harekete geçiriyorlar.
- Şiddet, saldırganlık ve cinsellik içeren programlar onları izleyen çocukları psikolojik sorunlara itiyor, içine kapanık, kavgacı ve şiddet eylemlerine yatkın duruma getiriyor.
- Çocuklardaki cinsel ve saldırgan davranış dürtülerinin küçük yaşta aşırı uyarılması olumsuz bir koşullandırma

yaratıp, cinsel sapıklıklara ve sadist duyguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

- Öğrencilerin bu tür şiddet içerileri filmlerde gördüklerini okuldaki arkadaşları üzerinde uyguladığına tanık oluyoruz. Hemen bütün sorunlarını şiddet uygulayarak çözmeye çalıştıkları gözlenmiştir.
- Öğrencilerin yaptıkları oyun araçlarında ve çizdikleri resimlerde bile bu filmlerin etkileri görülmektedir.
- Bu tür filmleri izleyen çocukların arkadaşlık kurmada güçlük çektikleri, yalnız yaşamayı, kendi dünyaları ile baş başa kalmayı yeğledikleri ve böylesi filmlerin bağımlılık oluşturduğu belirlenmiştir.
- Çocuklar çeşitli yaş gruplarına göre değişik filmlerden hoşlanmaktadırlar. Bunlar; küçük çocuklar çizgi filmlerden, küçük kahramanlı dizilerden, büyüdükçe kovboy filmleri, dedektiflik, polisiye filmlerinden hoşlanmakta, bu filmlerin kahramanlarının hareketlerini ve konuşmalarını günlük yaşamlarına yansıtmaktadırlar.

Yaşanmış Çeşitli Örnekler ve Sayısal Veriler

- 1995 yılında ABD'nin Teksas eyaletinde televizyonda "Robin Hood" çizgi filmlerini izleyen 13 yaşındaki çocuk Noel'de bütün çocukların oyuncağa kavuşması için babasının tüfeğini alarak bir oyuncak yüklü kamyonun önünü kesip, aracın sürücüsünü yaralamışlardır.
- 1996 yılında yine Amerika Birleşik Devletlerinde 14

yaşında bir çocuk konuk olduğu şiddet öğeleri içeren bilgisayar oyununu izledikten sonra arkadaşını öldürmüş daha sonrada kendini vurmuştur.

- İngiltere, Fransa ve bazı ülkelerde yapılan araştırmalar televizyonda şiddet içerikli film izleyen çocukların tepkilerini farklı biçimlerde ortaya koydukları saptanmıştır.

Sayısal rnekler

- 2-7 yaşları arasında 26 milyona yakın sayıdaki çocuğun izleyebileceği saatlerde yayınlanan şiddet içerikli filmlerin ardından 163 dakikada bir şiddet olayı meydana gelmiştir.
- 1996 yılında çeşitli televizyon kanallarının 19.30-22.30 saatleri arasındaki programlarında % 12 silahlı, % 26 silahsız saldırı, % 30 dayak, kavga, itiiş-kalkış, % 3 katliam, % 15 cinayet gruntusune rastlanmıştır.
- Ülkemizde bir haftalık sürede tüm TV.kanallarının yayınlarında 400 dizi ve film üzerinde yapılan araştırmada 200 tanesinde çeşitli saldırı olduğu belirlenmiştir.

Korumak İçin Neler Yapmalıyız?

- şiddet ve pornografi içeren programların geç saatlerde yayınlanması, yayından önce ailelerin uyarılması.
- Programların oto kontrol sistemi ile TV.kanalları içinde oluşturulacak uzman, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve yapımcıdan oluşacak kurallar tarafından denetimi sağlanmalıdır.
- TV.kanallarının program öncesi ve sonrasında çeşitli anketler düzenleyerek sonuçlar üzerine değerlendirmeler yapmaları, önlemler almaları.
- şiddet içerikli film yayınlanan TV.kanallarının reklam paylarının azalması, ek yatırımlar uygulanması.
- Yayınlanacak film ya da programların yayın saatinden önce TV. kanalından reklamının yapılması yasaklanmıştır.
- TV.kanallarında kültürel ve eğitici ocuk yayınlarının

sürelerinin arttırılması.

- Ailelerin uyarılması, bilgilendirilmesi ve bu konuların TV.kanallarında tartışılması, ortaya çıkan olumsuzlukların yansıtılması.
- TV.kanallarının hazır bilgi aktarmacılığından bilginin üretilmesine yönelik yayınlara geçmeleri, “çocuk meclisleri” gibi tartışma programlarının yayınlanmasına yönelinmelidir.
- Çocukta olumsuzluklar ortaya çıkmaya başladığında, örnekleme, önleyici açıklama yapma, çevreyi değiştirme ve başka oyunlara yönlendirmeler yapılmalıdır.
- Olumsuzluklar ortaya çıktığında bunun nedenlerini düşünme, seçenekler sunma, duygularımızı yansıtmaya ve etkilerini göstererek pişmanlık duygusunu geliştirmek gerekir.

Bu bölümü Nolte Dorothy Law'ın çocuklar üzerine yazdığı “Çocuk Yaşadığını Öğrenir” dizeleri ile sonuçlandırıyoruz.

ÇOCUK YAŞADIĞINI ÖĞRENİR

Eğer bir çocuk sürekli eleştiriliyorsa, Kınama ve ayıplamayı öğrenir.

Eğer bir çocuk kin ortamında büyüyorsa, Kavga etmeyi öğrenir.

Eğer bir çocuk alay edilip aşağılanıyorsa, Sıkılıp utanmayı öğrenir.

Eğer bir çocuk devamlı utanç duygusuyla eğitiliyorsa, Kendini suçlamayı öğrenir.

Eğer bir çocuk hoş görüyle yetiştiriliyorsa, Sabırlı olmayı öğrenir.

Eğer bir çocuk desteklenip yüreklendiriliyorsa, Kendine güven duymayı öğrenir.

Eğer bir çocuk övülüyor ve beğeniliyorsa, Takdir etmeyi öğrenir.

Eğer bir çocuk hakkına saygı gösterilerek büyütülüyorsa,

Adil olmayı öğrenir.

Eğer bir çocuk aile içinde dostluk ve arkadaşlık öğreniyorsa, Bu dünyada mutlu olmayı öğrenir.

Nolte Dorothy Law

DEMOKRATİK EĞİTİM

Ülkemizde en yoğun tartışılan konulardan birisi de DEMOKRASİDİR. Özellikle AB süreci tartışmaları içinde önemli bir yer almaktadır. Ancak hepimiz biliyoruz ki demokrasi hakkında ne kadar çok konuşulursa konuşulsun demokrasi ilkeleri bireyler ve kurumlar tarafından yeterince içselleştirilememiş ve yaşam biçimi olarak yerleşmemiştir.

Demokrasi kavramının kazandırılmasında ve demokrasinin yaşam biçimi haline gelmesinde eğitimin ve dolayısıyla eğitim emekçilerinin çok önemli işlevi bulunmaktadır. Bugüne kadar toplumda demokrasi bilincinin yerleşmesine katkıda bulunmuş olan eğitim emekçileri, öncelikle sınıf ortamında demokrasiyi uygulama yükümlülüğü altında bu çalışmalarını yoğunlaştırarak sürdürmelidir.

DEMOKRATİK TOPLUMUN İNSAN ANLAYIŞI

Her toplumda bireyler arasındaki ilişkiler o toplumda benimsenen insan anlayışından kaynaklanır. Demokratik toplumlarda da insanların davranışlarını belirleyen temel bir insan anlayışı vardır.

Bunlar;

Her birey değerlidir. Toplumdaki her birey, cinsiyeti, ırkı, dini, ekonomik konumu ve koşulları ne olursa olsun, önemli ve değerli bir varlıktır. Demokratik toplumlarda hiçbir birey sırf başkalarının rahatı ya da çıkarı için feda edilemez.

Her birey kişisel düşüncelerini ifade etmekte özgürdür. Demokrasi, düşünce çeşitliliğine dayanan bir yaşam biçimidir. Demokratik toplumdaki birey, ifade özgürlüğünü yalnızca kendisi için değil, kendisi gibi düşünmeyenler için de hak olarak görür ve savunur.

Her bireyin kendini gerçekleştirme hakkı vardır. Her birey sahip olduğu gizil güçlerini kullanma ve geliştirme hakkına sahiptir. Bunun için gerekli eğitimi görmelidir. İnsan, özüne uygun eğitim grebilirse kendisi mutlu olacak, toplumuna olumlu katkılar yapabilecektir.

Demokratik toplumlar çok çeşitli özellikleri olan bireylerden yalnız üstün nitelikli olanlarına değil, tümüne gelişme olanağı verirler. Bu toplumlarda sınırlı becerilerin değil, tüm gizilglerin sonuna kadar gelişimine olanak sağlanmaya çalışılır. Böyle bir yaklaşım toplumda çeşitlilik yaratır. Demokrasi kendini ifade edebilmeye olanak sağlayan bir yaşam biçimi olduğundan, insanlar ilginç düşüncelerini başkalarıyla paylaşabilir, varsa yanlışlarını görebilir ve kendilerini geliştirebilirler.

Her birey kararlarının ve davranışlarının sorumluluğunu taşımalıdır. Her bireyin sahip olduğu haklar ve özgürlükler başkalarının hak ve özgürlükleriyle sınırlanılmıştır. Dünyada her canlı türünün yeleri birbirleriyle dayanışma halinde yaşamak zorundadır. Ekolojik denge gereği, her canlı türü başka türlere bağımlı olarak yaşamaktadır. Her canlının bir yaşam alanı vardır.

İnsan topluluklarında da her bireyin yaşam alanı, başkalarının yaşama hakkı ve alanıyla belirlenmektedir. Otoriter toplumlarda güçlü kişiler bu konuda tek söz sahibi ve karar verici iken, demokratik toplumlarda otoritenin paylaşılmasının bir sonucu olarak, her birey kişisel sınırlarını belirleme kararını kendisi vermek durumundadır. Bu aslında demokratik toplumlarda bireylere sağlanan özgürlük ve kendini gerçekleştirme olanağının karşılığında yerine getirilmesi gereken bir sorumluluktur.

Bireysel hak ve özgürlüklere sahip olmak, bireyci olmak değildir. Kişisel davranışların sorumluluğunu almasını bilen bir kimse, toplum kurallarının oluşturulması sürecine istekle katılır; ortak yaşamla ilgili kararları, güçlü olduğunu düşündüğünü başka kişilere bırakmak yerine, bilgi ve deneyimleri lsnde karar sürecine katkıda bulunmaya çalışır. Böylece, sonuçta erişilen karar, her bireyin zgr iradesini yansıtır.

Demokratik toplumun bireyi kul değil vatandaştır. Demokratik toplumlarda bireylerin devletle ilişkileri

yasalarla belirlenmiştir. Yasaların yapılmasında her birey hak ve sorumluluk sahibidir.

Demokratik toplum, kendini ifade özgürlüğünün toplumda fikir zenginliğine yol açacağı, bunda toplumun gelişmesine katkı sağlayacağı inancına dayanan bir yaşam biçimine sahiptir. Ancak bunun gerçekleşmesi, bireylerin, kendilerine sağlanan “düşünceyi ifade özgürlüğü”nü sağlıklı ve doğru biçimde kullanabilmelerine bağlıdır. Düşünceyi açıklama özgürlüğünün kullanılabilmesi, başkalarının düşüncelerini açıklama özgürlüklerine saygı duymaya ve bundan yararlanmaya bağlıdır. Her bireyin kendine özgü bir dünya görüşü, bilgi ya da deneyimi olabileceği ve bunun toplum için alınacak kararlarda işe yarar yönleri bulunabileceği sayıltısı demokrasinin temelini oluşturur.

Her toplum, kendi bilimsel ve teknolojik gelişme düzeyi ile tutarlı olan rejimlerle yönetilmektedir. Bireyleri vatandaşlık bilincinden yoksun, gelir dağılımı dengesiz toplumlarda insanları batıl düşüncelere inandırmak ve onları korkuyla yönetmek kolaylaşmaktadır. O halde, bireyleri, kendilerinin olduğu kadar tüm insanların temel haklarını koruma ve savunma misyonuyla yetiştirmek, demokratik eğitimin en önemli hedefi olmalıdır.

DEMOKRATİK EĞİTİMİN İLKELERİ

Demokratik eğitimin okullarımızda etkili olabilmesi için şu temel ilkelerin benimsenmesi ve uygulanması yerinde olacaktır:

- Demokrasi ile ilgili kavram, ilke ve tutumların kazandırılmasında, konu yalnızca vatandaş-devlet ilişkileriyle sınırlandırılmamalı; bunun bir yaşam biçimi olarak tüm insan ilişkilerini yöneten değerler bütünü olduğu kabul edilmeli, programlar bu anlayışla hazırlanmalıdır.
- Konuyla ilgili davranışların geliştirilmesi, sınıf içi etkinliklerle ya da belli derslerle sınırlı tutulmamalı; her ortamda ve fırsatta olumlu davranışların pekiştirilmesine özen gösterilmelidir. Eğitim ortamlarında içi boş

ya da soyut kavramların ezberletilmesi yerine, yaşayarak öğrenmeye ağırlık verilmelidir.

- Okul demokratik ilkelerle işleyen bir kurum olmalı, öğrencilere her fırsatta uygun rol modelleri sunulmalıdır. Bunun için de, demokratik tutumları benimsemiş ve kişiliğinin ayrılmaz bir parçası haline getirmiş öğretmenlerin oynayacağı rolün önemi vurgulanmalıdır.
- Demokratik eğitimde öğretmenlere önemli sorumluluklar verilmeli, her öğretmenin bu eğitim hedeflerini gerçekleştirmede rolü olduğu kabul edilmelidir.
- Demokrasiyle ilgili bilgi ve kavramları edinme, bilişsel yetenekle ilgilidir. Ancak bunları öğrenme isteği, benimseme düzeyi ve insan ilişkilerine doğru biçimde yansıtma becerisinin kazanılması, uygun bir kişilik zemini gerektirmektedir. Böyle bir zeminin hazırlanması kişilik eğitimi yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu da öğretmenin temel eğitsel işlevleri arasında yer almaktadır. Ancak öğretmenin çözemediği sorunlar için mutlaka okuldaki uzmanların yardımına başvurulmalıdır.
- Demokratik yaşamın gerektirdiği kişilik özelliklerinin kazandırılmasına çok erken yaşlarda başlanmalıdır.

SINIFTA DEMOKRASİ İÇİN YÖNTEMLER

Eğitim sistemimizin öğrenciyi ezberlemeye zorunlu kıldığı, bunun da öğrenciyi öğretmene aşırı derecede bağımlı hale getirdiği, düşünme, sorgulama, akli kullanma güçlerini törpülediği bir çok kişi tarafından dile getirilen yakınmalardır. Ezbere dayalı eğitim, bir anlamda ucuza getirilen eğitimidir. Ancak sonuçları dikkate alındığında, bu ucuz eğitimin kalıcı etkilerinin aslında çok pahalı olduğu gözden kaçmaktadır. Yeni yüzyılın insanı, kendi aklını kullanabilen insan olmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için eğitimde akli kullanma olanaklarını sağlayan yöntemleri yaygın biçimde kullanmak gerekir. Bunlardan bazıları, kısa açıklama ve örneklerle aşağıda tartışılmıştır.

Derslerde Tartışma Yapmak

Öğrencilerini, akıl yürütme güçlerini kullanmaya özendirmek isteyen bir öğretmen öncelikle işleyeceği konuya karşı öğrencinin merakını uyandıracak ön çalışmalar yapmalıdır. Bu amaçla, onlara konuyla ilgili gözlemler yapma görevi verebilir ya da geçmişte yaptıkları gözlemlerini dile getirmeye teşvik edebilir. Öğrencinin ilgisini uyandırarak öğretmek, öğrenciye duyulan saygının bir ifadesidir.

Öğrenci soru sormaya, karşı görüşü varsa ifade etmeye ve tartışmaya özendirilmelidir. Bu yöntem, hemen her ders için geçerli ise de, özellikle sosyal bilim alanları için daha uygun gibi görünmektedir. Bir öğretmen, öğrencilerinin başarılarını değerlendirirken yalnızca kazandırdığı bilgileri değil, eleştirel düşünme becerilerini de dikkate almalıdır.

Seçme-Seçilme Yaşantısı Sağlamak

Sınıf temsilcisi, eğitsel kol yöneticiliği, öğrenci derneği başkanlığı gibi görevlere seçilmek için öğrencilere kampanyalar düzenleme, kendilerini tanıtmaya, düşüncelerini açıklama, arkadaşlarını ikna etme olanağı verilmelidir. Böyle bir uygulamada, şu konulara dikkat edilmesi yerinde olacaktır:

- Aday olanlardan çok, seçmen konumundakilerin davranışları üzerinde durulmalıdır.
- Seçmenler, duygusal davranmak yerine adayları kişisel yeterliklerine göre değerlendirmeleri için uyarılmalıdır.
- Oylamaya katılanların, seçilen kişi ya da kişilerin çalışmalarını yakından izleme gereğini duymaları vurgulanmalıdır.

Karar Verme Becerilerini Geliştirmek

Okul ya da sınıfta disiplinin sağlanması, bazılarının kopya çekerek not almasının önlenmesi, çevrenin korunması, sınıfta gürültünün azaltılması gibi konularda okulun kural ve yönetmeliklerini uygulamakla yetinmeyip, bu konuda yeni kararlar almak ya da önceden alınan kararları geliştirmek için grup tartışmaları düzenlenmelidir. Bu toplantılarda;

- Öğrenciler düşüncelerini ifade etmeye özendirilmelidir.
- Şikayetler tahtanın bir yanına, bunları giderecek öneriler öteki tarafına yazılmalıdır.
- Her öneri sahibinin kendi önerisini savunması, gerekçelerini belirtmesi istenmelidir. Birbirinin aynı olan fakat farklı sözcüklerle ifade edilen öneriler, anlamı bozmamak kaydıyla gruplanıp liste sadeleştirilmelidir.
- Her öneriye katılanların sayısı çeteleyle gösterilmelidir.
- Grup üyeleri, her önerinin uygulamaya konabilme olasılığı ve uygulandığı zaman yaratabileceği sorunlar üzerinde düşünce üretip ifade etmeye teşvik edilmelidir.
- Seçeneklerin tümü oya sunulmalı, en çok oy alan önerinin benimsenip uygulanması istenmelidir.

Karar vermeden önce sistemli biçimde araştırma yapma, seçenekleri irdeleme, çeşitli yaklaşımları sınama, bağımsız davranma ve verilen karardan hoşnut olmasını bilme bu eğitimde gerçekleştirilmeye çalışılan başlıca hedefler olmalıdır.

Karşıt Görüşlere Yer Vermek

Bir görüş hakkında kesin kararı vermeden önce o görüşün lehinde ve aleyhinde konuşanlardan kanıt isteme tutum ve alışkanlığını geliştirme, demokratik toplumun bireylerini yetiştirmede dikkate alınacak önemli bir noktadır. Bu hedefi gerçekleştirmek için toplumda tartışılan konulardan biri seçilebilir ve öğrencilerden bir görüşü belli bir grubun savunması istenebilir. **Bunun için;**

- Konunun niteliği göz önüne alınarak, hazırlanma süresi verilmelidir.
- Bu süre içinde öğrencilere kaynaklara erişimde yardım edilmelidir.
- Eğer tartışma sınıf ortamında yapılacaksa yeterli zaman ayrılmalıdır.

- Konuların seçimine özen gösterilmeli, yanlış genellemelere gidilmesi önlenmelidir.
- Grupların tartışmayı ciddi bir çatışma haline dönüştürmelerine olanak verilmemelidir.

Çatışma Çözmek ve Arabuluculuk Yapmak

Demokrasi bir uzlaşma rejimidir, demokratik yaşam biçimi bireylerin birbirlerinin haklarına saygı duymalarını ve çıkar çatışmaları olduğunda uzlaşma yolunu kullanmalarını gerektirir.

Kişiler arasındaki ilişkilerin sağlıklı biçimde sürmesi için, her bireyin başkalarıyla yaşadığı çatışmaları büyütmeden ve her iki tarafında kendini hoşnut hissedebileceği şekilde çözmeyi öğrenmesi gerekir.

Günümüzde çatışma çözme becerilerinin öğrencilere kazandırılması için okullarda özel programlar düzenlenmektedir. Bu programların çoğunda öğrencilere arabuluculuk yöntemleri öğretilmekte ve öğrenciler arasında çıkan çatışmaların yine öğrenciler tarafından çözülmesine çalışılmaktadır. Çatışmalar genelde şu nedenlerle oluşup gelişmektedir.

- Karşısındaki kişinin anlamayacağı ön yargısıyla, kendini karşıdaki kişiye anlatma çabasına girmeme,
- Karşısındakini sindirip isteklerini kısa yoldan elde etmeyi yeğleme,
- Karşısındakinin anlattıklarını dinlememe, sürekli kendini anlatmaya çalışma,
- Karşısındaki kişinin söylediklerini çarpıtarak algılama,
- Kendini karşısındaki kişinin yerine koyamama, olayları sürekli kendi açısından görmekte ısrar etme.

Görüldüğü gibi, çatışmaların çoğu, aslında insanların iletişim becerilerini kazanmamış olmalarından ileri gelmektedir. Onun için, çatışma çözmeye dönük programların özünü iletişim becerilerinin öğretilmesi oluşturmaktadır.

ÖZGÜRLÜKÇÜ ÖĞRENME

Eğitimde öğrencilerin hak ve özgürlüklerinin neler olduğu, bunların nasıl korunabileceği ve geliştirilmesi için ne yapılması gerektiği gibi konular uzun zamandır tartışılmaktadır. Eğitimin temel bir yurttaş hakkı olarak görülmeye başlanmasından bu yana, bireylerin kendi eğitimleri üzerinde söz sahibi olmaları gereği vurgulanmaktadır. Çeşitli tarihsel dönemlerde eğitimin nasıl biçimlendiğine bakıldığında bunu daha yakından görmek olanaklıdır.

İlkel toplumlarda eğitim çok sistemli değildir. Büyük ölçüde, toplumsal törelere dayalı bir eğitim uygulaması vardır. Gençlerin toplumsallaşması, genelde topluluğun ileri gelenlerinin gözetiminde ve yerleşik kültürün öğrenilmesi olarak gerçekleşmiştir.

Köleci toplumlarda eğitim hakkı, yalnızca soylulara özgü olmuştur. Esasen, eğitim, seçkin bir kültürün soylu aile çocuklarına kazandırılması olarak görülmüştür. Dolayısıyla, eğitilmiş denenen insan, "kültürlü kişi" olarak yorumlanmıştır. Bazı köleci toplumlarda soylu çocukları savaşmayı, bazıları güzel sanatları, bazıları ticareti, bazıları söylev vermeyi öğrenmişlerdir.

Feodal toplumdaki eğitim uygulamaları, genelde kilisenin denetiminde olmuştur. Ortaçağ Avrupa'sında siyasal yönetim olarak derebeylik ya da toprak sahipliği hüküm sürerken gençlerin eğitimini büyük ölçüde kilise üstlenmiştir. Dolayısıyla, ortaçağ boyunca eğitim, kiliselerde ya da manastırlarda gerçekleştirilmiştir. Eğitimci olarak da din adamları görev yapmıştır.

Kapitalist toplumlarda eğitim, kitlesel bir nitelik kazanmıştır. Kitlesel üretim olgusu, eğitim alanında da geçerli olmuştur. Bunun uzantısı olarak, profesyonel anlamda okul ve öğretmen kavramları ortaya çıkmıştır. Toplum yaşamı, herkesin belirli bir düzeyde eğitim almasını gerektirmiştir. Komutları anlayabilmek ve makineleri çalıştırabilmek için emekçilerin, çalışanları yönetebilmek ve üretilen malları satabilmek için de sermaye sahiplerinin eğitim alması bir zorunluluk olmuştur.

Kitlesel olarak yapılan ve genelde egemen kesimlerin çıkarlarını gözeterek geleneksel eğitim uygulamaları, bir süre

sonra bireyin bağımsızlığını ya da onun kişisel farklılıklarını unutmaya başlamıştır. Sınıftaki eğitim, öğretmen merkezli olduğu için öğrencilerin gereksinimlerine yanıt vermekten hızla uzaklaşmıştır. Bunun sonucunda okul, bir fabrika gibi görülmüştür. Ancak bu öyle bir fabrikadır ki, girdisi de çıktısı da insandır. Sürecin patronu devlettir. Fakat patronun gücünü sınıftaki öğretmen temsil etmektedir. Dolayısıyla, okul denilen kurumda iktidar öğretmendedir ve öğrencilerin söz hakkı çok kısıtlıdır.

Özgürlükçü Öğrenmenin Dayandığı İlkeler

Özgürlükçü eğitim uygulamalarının amacı, öğrencilerin bütünlük içinde ve çok yönlü gelişimlerine katkıda bulunmaktır. Bu yapılırken, öncelikle öğrencilerin gizil güçleri ortaya çıkarılır ve onların kendini gerçekleştirme çabalarına yardım etme anlayışı benimsenir. Dolayısıyla, özgürlükçü öğrenme ilkeleri, eğitsel süreçlerin tümüne ilişkin olmak zorundadır. Bu ilkelerin başlıcaları şunlardır.

Öğrenme sürecinde en önemli öge, öğrencinin kendisidir. Öğrenmede temel sorumluluk öğrenciye aittir. Öğretmenin ya da öteki öğelerin işlevi, öğrenciye yardım etmektir. Bu anlamda, geleneksel eğitimde sürekli dile getirilen “eğitimde en önemli unsur öğretmendir” anlayışı, özgür eğitimde geçerli değildir (Şimşek, 1998).

Öğrenme, ancak bilinçli ve istekli bir çabayla gerçekleşebilir. Öğrencinin etkin katılımı olmadan yürütülen eğitim, yalnızca bir gösteriden ibarettir. O nedenle, öğrencilerin gereksinim ya da istekleri dikkate alınmalı; katılımları içinde uygun ortam sağlanmalıdır.

Öğrenme sürecinde her dakika değerlidir. Zaman hızla akıp gittiği için dönüşü ya da yinelenmesi söz konusu değildir. Dahası zaman paylaşımı konusunda öğretmenin değil, öğrencilerin ağırlığı olmalıdır.

Hiç kimse başkasının öğrenmesine engel olamaz. Herkes değişik ilgi alanlarına, yetenek düzeylerine ve öğrenme biçimlerine sahip olabilir. Sınıf, çoğulcu bir ortamdır ve tüm öğrenciler birbirlerinin yaşam alanına girmeden karşılıklı etkileşim içinde olmalıdırlar.

Öğretmen ile öğrenciler arasındaki ilişki, bir ortaklık

ilişkisidir. Bu süreçte diyalog gereklidir ve patron yoktur. Hatta, herkes hem öğreten, hem de öğrenen rolündedir. Özellikle öğretmenler, öğrencilerinden öğrenmeye hazır olmalı ve bunu bir kişilik özelliği haline getirmelidirler.

Bilgi entelektüel bir süs değil, yaşamı zenginleştirmenin bir aracıdır. Her konu eşit önemde ve işlevsellikte değildir. Öğrenciler bazı konuların içsel değerini göremeyebilirler. Bu yüzden, özgür eğitimde öğrencilerin anlamsız bulduğu konular zorla öğretilmez ya da konuların önemi biraz daha belirginleştirilir.

Öğrenmeyi öğrenmek, herkes için gerekli bir anahtardır. Hiçbir özgür eğitimci, öğrencilerini sürekli kaşıkla beslemez; tersine, onlara balık tutmayı öğretir. Yani, öğretmenin görevi, danışman ya da yönlendirici olmaktır. Bilgiye erişim ve onun uygun kullanımı ise, öğrencinin görevidir. Ancak, öğretmen her öğrenciyi yakından izlemeli ve gerektiğinde bireysel yardım sunmalıdır.

Herkes aklını kullanma hakkına sahiptir. Öğretmen, bu hakkı eğitimin temeli olarak görür ve öğrencilerin kendi akıllarını daha iyi kullanabilen insanlar olmalarına yardım etmeye çalışır. Özgürlükçü öğrenme anlayışının uygulandığı sınıflarda, hiç bir zaman mutlak doğrular ya da egemen görüşlerden söz edilmez.

Coşku duymadıkça öğrenme gerçekleşmez. Her öğrenme deneyimi, yeni bir girişimdir ve öğrenme gereksinimi açısından varolan dengesizliği giderme çabasına dayanır. Öğrenen insan, bilgiyi paylaşarak çoğaltır; aynı zamanda, başkalarıyla etkileşime girerek yeni şeyler öğrenir.

Öğrenme, nefes alma gibidir. Her öğrenme, çaba ister ve şansa bırakılamaz. Başka bir deyişle, öğrenme, öğrenci için başkalarının yapabileceği bir şey değildir; öğrenci istemediği sürece de gerçekleşmez.

Öğrenme, tıpkı yaşam gibi karşılıklı sorumluluk ister. Bireysel olarak ve sanal ortamlarda gerçekleşse bile, öğrenme toplumsal bir etkinliktir. Herkes birbirinin öğrenmesi için karşılıklı sorumluluk duygusu içinde davranmalıdır.

Gizil güçler, öğrenmede başarı için sağlam bir altyapı oluşturur. Öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencilerin bireysel gizil güçlerini açığa çıkarmaya dönük etkinliklerin yaşamsal bir değeri vardır. Bu açıdan ele alındığında eğitim, işlenmemiş potansiyelden işe yarar kapasite yaratmaktır.

Öğrenmede bireysel farklılıklar, özgürlüğün besleyicisidir. Etnik köken, cinsiyet, yaş, dil, sosyo-ekonomik konum gibi özellikler çok değerli birer zenginlik kaynağıdır. Sınıf, aslında bir salata tabağı gibidir; herkesin rengi, tadı, kokusu salataya ayrı bir güzellik katar. Bu nedenle, öğrenciler birbirlerine benzetilmeye çalışılmamalı; tersine, “bütünlük içinde çeşitlilik” özendirilmelidir.

Her öğrenci, kendisiyle gurur duyma hakkına sahiptir. Öğrencilerin kişiliği farklı etkenler altında ve öğrencinin istenci dışında biçimlenmiş olabilir. Dahası, her öğrenci değişik toplumsal/kültürel değerleri temsil edebilir. Bu, aslında sınıftaki tüm öğrencilerin yararına bir durumdur. Yalnızca bu nedenle bile, öğretmenler öğrencilerini aşağılama, küçümseme, utandırma, yıpratma ya da önemsizleştirme gibi davranışlardan kaçınmalı ve her öğrenciye kendi kimliğiyle gurur duyabilmeyi öğretmelidir.

Öğrenciler, bağımsız davranabildikleri ölçüde özgürleşirler.

Başkalarınınca sürekli korunan ve kendisi olma hakkı tanınmayan bir öğrenci bağımsız davranmayı öğrenemez. Böyle bir öğrencinin düşünmesi, özgün bir görüş geliştirmesi ya da kişisel görüşlerini açıklayabilmesi kolay değildir.

Bu ilkeler topluca değerlendirildiğinde açıkça görülmektedir ki, özgür eğitim yasal bir zorunluluk olmaktan öte, kendini bulma ve geliştirme çabasıdır(Şimşek-Çam,1997). Özgürlükçü öğrenme, böyle bir eğitim anlayışının doruk noktasıdır; bu nedenle de öğrencileri saygın ve değerli birer dünya yurttaşı olarak tüm eğitsel uygulamaların merkezine koymaktadır.

Summerhill Okulu

İskoçyalı eğitimci Neill'in 1921 yılında kurduğu bu okul, batı dünyasındaki alternatif okulların ilki niteliğindedir.

Londra'nın yaklaşık yüz mil kadar uzağındaki Suffolk'un Leiston kasabasında bulunan Summerhill Okulu'nda, öğretmen ve öğrenciler kendilerini yönetirler, derslere girip girmeme özgürlüğü vardır, haftalarca ya da yıllarca oyun oynayabilir, dinsel/siyasal öğretilere bağlanmama özgürlüğü tanınmıştır ve herkes kendi özgün kişiliğini istediği gibi biçimlendirmekte serbesttir. Okulun temel eğitim felsefesi, çocuğu okula uydurmak değil, okulu çocuğa göre düzenlemektir.

Bazı yazarlar tarafından alaycı bir dille “İstediğini Yap Okulu” olarak da adlandırılan **Summerhill Okulu'nun belirgin özellikleri şöyle sıralanabilir.**

- Öğrenciler odalarını toplamak zorunda değildirler, kimse de onlar için bunu yapmaz.
- Derslere girip girmemek serbesttir. Program yalnızca öğretmenler içindir. Yeni gelen çocuklar bir süre derslere girmezler, fakat ortalama üç ayda öğrenciler kendi istekleriyle derslere katılırlar.
- Okulda sınav yoktur, yalnızca eğlence amacıyla sınav yapılır.
- Öğretmenler herhangi bir nedenle derse gelemediklerinde, öğrenciler düş kırıklığına uğrarlar.
- Okul toplantılarına herkes katılır ve müdür de içinde olmak üzere her kişinin tek oy hakkı vardır. Hiçbir zaman yetişkinlerden öğüt istenmez.
- Kurallar öğrencilerle birlikte konulur, uymayanlara verilebilecek cezaları okul kurulu kararlaştırır.
- Hiçbir öğrenci okuldan kaçmaz, çünkü tüm öğrenciler mutludur.
- Herkesin kişisel yaşam alanına saygı gösterilir. Örneğin, bir öğrenci okul müdürünü kendi doğum günü partisinden kovabilir. Tıpkı, müdürün istemediği zaman onu kendi odasından çıkardığı gibi.
- Çocuklar, okulda çalışanlardan korkmazlar. Örneğin, yatakhane gürültü yaparken kendi yaşlarındaki gece

nöbetçilerinden birine yakalanmak, müdüre yakalanmaktan daha kötüdür.

- Hiçbir suçlu, topluluğun otoritesine karşı bir nefret ya da öfke belirtisi göstermez, çünkü haksızlık yapılmaz.
- Okulda öğrencilerin bireysel ilgilerini geliştirebilecekleri çeşitli etkinlik odaları ve laboratuvarlar vardır.
- Çocuklar her türlü filmi görürler ya da kitabı okurlar, kesinlikle sansür yoktur. Buna karışmaya, kimsenin hakkı yoktur.
- Oyun, etkin bir öğrenme aracıdır. Bu nedenle, öğrenciler istedikleri kadar oynayabilirler; fakat kesinlikle gerçekçidirler ve rol yapmazlar.
- Çocuklar, ancak iki cankurtaranın gözetiminde yüzebilirler.
- Öğrenciler arasında küçük çatışmalar olsa da hiç kavga yaşanmaz.
- Programda din ya da ahlak dersi yoktur, kimse de bunları istememiştir.
- Hiçbir zaman çocuğa hazır olmadığı bir sorumluluk yüklenmez.
- Öğretmenler odası entrika, nefret ve kıskançlık dolu bir cehennem değil, oldukça şen bir yerdir ve tatsızlık yoktur.
- Okul paralıdır, bu nedenle yoksul çocukları hiç gelmemiştir.
- Öğrenciler, kendi zekalarının gerektirdiği donanım ya da aygıtlara sahip olmak için öğrenmek istediklerini özgürce seçerler.

Öğretmenlere Önermeler:

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Kontrol Edilmesi

Hemen hemen her sınıfta önemli yada önemsiz pek çok istenmeyen öğrenci davranılı gözlemek mümkündür. İstenmeyen davranışlar, davranışı yapana, karşısındaki kişiye,

kültürün özelliklerine göre değişir. Ancak okulda, eğitsel çabaları engelleyen her türlü davranış, istenmeyen davranış olarak kabul edilir (Başar, 1994). Bu davranışlar çocuğun ailesinden, sosyal çevresinden, okuldan, öğretme ortamından kaynaklanabilir.

Okullarda gözlenen, istenmeyen davranışlardan bir kısmı öğrencinin kendisine zarar verirken; bazıları öğretim ortamını da olumsuz yönde etkileyerek, sınıftaki diğer öğrencilere de zarar verebilir. Örneğin derste hayal kuran yada sessizce başka bir etkinlikte bulunan öğrencinin davranışı yalnız kendisine zarar verir. Sınıfta arkadaşlarıyla konuşan bir öğrenci ise öğretim etkinliklerinin verimini düşürerek, tüm öğrencilere zarar verir.

Sınıfta sıklıkla gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları aşağıdaki gibi, özetlenebilir.

- Derse devam etmeme yada derslere geç gelme.
- Derse hazırlıksız gelme.
- Sınıfta uygun olmayan yer ve zamanda konuşma.
- Arkadaşlarına, kendisine ve eşyalarına zarar verme.
- Derste hayal kurma ya da ders dışı bir etkinlikle uğraşma.

Yukardaki istenmeyen davranışları hemen hemen tüm öğrenciler gösterebilir. Ancak bir öğrenci bu davranışları sıklıkla gösterirse, o öğrencide bir uyum sorunu olduğu söylenebilir. Böyle durumlarda ilgili kişilerden yardım alınması gerekir. Zaman zaman gösterilen, istenmeyen davranışlar ise, iyi bir öğretmen tarafından sorun olmadan düzeltilebilir.

İstenmeyen Davranışlara Neden Olan Bazı Etmenler:

Sınıfta gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları büyük ölçüde öğrencilerin derste sıkılmasından, otoriteye karşı gelme ve dikkat çekme ihtiyacından, kuralları bilmemesinden kaynaklanır (Seifert, 1991).

Sınıfta sıkılan, kendisine sunulan öğretim materyallerinden hoşlanmayan öğrenci, doğal olarak kendisini oyalayacak başka etkinliklere yönelir. Örneğin arkadaşlarıyla konuşur, roman okur, dışarıyı seyreder... Bu nedenle öğretim

etkinliklerini öğrenciler için çekici hale getirmek, onların öğrenme işine aktif olarak katılmalarını sağlamak gerekir. Öğrenciler, genellikle kendi ihtiyaç ve amaçlarına uygun olmayan, öğrenme gücünü çektikleri, başarısız oldukları derslerde sıkılırlar. Ayrıca, öğrencinin edilgen olduğu, öğretmen merkezli öğretim ortamları da öğrencinin sıkılmasına neden olabilir.

Otoriteye karşı gelme isteği, genellikle ergenlik dönemindeki öğrencilerde gözlenir. Sınıf kurallarının ve sınıf içi etkinliklerinin belirlenmesinde öğrencilerin görüşlerinin alınması, sınıfta demokratik ortamın sağlanması, öğrencilerin ilgi ve beklentilerine uygun eğitim verilmesi, öğretmenin öğretme sürecine bir rehber olarak katılması, öğrencilerin otoriteye karşı gelme isteğini azaltabilir.

Dikkat çekme amacıyla yapılan istenmeyen davranışlar, genellikle ilkokul çağında gözlenmekle birlikte, sevgi ve ilgi görme ihtiyacı olan her yaşta öğrencide gözlenebilir. Bu tip öğrenciler öğretmenin ya da arkadaşlarının dikkatini çekmek için istenmeyen davranışlarda bulunabilirler. Öğretmen bu öğrencilerin istenmeyen davranışlarını görmezlikten gelip, istedik davranışlarını ödüllendirirse, istenmeyen davranışlar giderek azalabilir.

Sınıfta istenmeyen davranışların ortaya çıkmasının diğer bir nedeni de daha önce üzerinde durulduğu gibi, sınıfın kurallarının olmaması ya da bu kuralların öğrenci tarafından benimsenmemesidir. Bu sorun da kurallar belirlenerek ve öğrencilere duyularak çözümlenebilir.

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Önlenmesi

Öğretmen istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemek için, öğrencilerin davranışlarına neden olan etmeni belirlemeli ve ona göre bir taktik geliştirmelidir.

Öğretmen sınıfta olumsuz öğrenci davranışlarını engellemek için aşağıdaki etkinliklere yer verebilir.

- Öğretmen öğrencileri, ders anlatırken ve çalışırken sürekli izlemelidir. Öğretmenlerin ders anlatırken önde oturan birkaç kişiyi izlemesi, dersi tahtaya anlatması, küçük bir grup öğrenci ile tartışması, sınıftaki diğer öğrencilerin davranışlarını kaçırmamasına neden olabilir.

Bu nedenle öğretmen gözleri ile sınıfın tümünü kontrol altında tutmalı, gezinerek ders anlatmalı ve öğrencilerin tümünü görebileceği yerlerde durmalıdır. Öğrenciler izlenirken bir sorun ortaya çıktığı zaman büyümesine izin vermeden hemen durdurmalıdır.

- Öğretmen sınıfta öğrencilere aktif olma olanağı sağlamalıdır. Derse aktif katılan öğrenci sıkılmaz, farklı uyarıcılarla ilgilenmez. Bu amaçla öğrenci merkezli öğretim yöntemleri tercih edilmeli, mümkün olduğunca farklı öğrencilere söz hakkı verilmelidir.
- Öğretmen öğrencilerin derste sıkılmaması için, öğretimin öğrenci düzeyine uygun olmasını, öğretilecek materyalin onlar için anlamlı olmasını ve öğrenmeye karşı güdülenmelerini sağlamalıdır.

İstenmeyen Öğrenci Davranışı Karşısında Gösterilmesi Gereken Öğretmen Tepkileri

Öğretmen sınıfta olumsuz bir öğrenci davranışıyla karşılaştığında sorunu aşağıdaki yaklaşımları kullanarak çözebilir (Seifert, 1991).

- Olumsuz Davranan Öğrenciye Bakılması: Bazı durumlarda öğretmenin, konuşarak yanındaki kişiyi rahatsız eden, gürültü yapan, dersi dinlemeyen bir öğrenci ile göz göze gelmesi, olumsuz davranışı durdurabilir.
- Olumsuz Davranışın Belirtilmesi: Öğretmen olumsuz davranışta bulunan öğrenciyi sözel olarak da uyarabilir. Uyarma sırasında öğretmen “arkadaşınla konuştuğunu görüyorum”, “ödevinle ilgilenmediğini görüyorum” vb.

biçiminde gördüğü davranışları söylemelidir. Bu tür ifadeler öğrencinin uygun davranış yapmasını sağlayabilir.

- Soru: Öğrencinin olumsuz bir davranışı hakkında öğretmen daha detaylı bir bilgi isteyebilir. Örneğin, “niçin ödevini yapmıyorsun?”, “neden arkadaşınla konuşuyorsun?” gibi sorular öğrenci tarafından ceza olarak algılanmaz. Ortada bir sorun varsa ortaya çıkar ve davranış düzelebilir.
- Yönlendirici Cümleler: Bazı durumlarda öğretmen, olumsuz davranış gösteren öğrenciye ne yapması gerektiğini söyleyebilir. Örneğin “Ali, lütfen yazı yazma, beni dinle.” Bu tür yaklaşımla öğrenci kendisinden ne beklediğini daha kolay anlar.
- Öğrenci İçin İyi Bir Model Olma: Öğretmen sınıf tartışmalarında, olumsuz davranan öğrenciler yerine, kendisi olumlu davranışları sergileyerek onlara iyi bir model oluşturabilir.
- Ödüllendirme ve Görmezlikten Gelme: Öğretmen olumsuz davranış gösterenleri uyarma yerine, olumlu davranış gösterenleri ödüllendirip olumsuz davranış gösterenleri görmezlikten gelerek de, bu öğrencilerin giderek olumlu davranışları göstermelerini sağlayabilir.

DİSİPLİN (Sıkı Düzen)

Bir öğretmen ne ölçüde sıkı düzen sağlayacağına karar vermeden önce kendisinin yeterli düzene sahip olup olmadığını bilmesi olanaksızdır. Yine ne çeşit düzen istediğini belirlemeden doğru düzene sahip olup olmadığını anlaması imkansızdır. Düzen konusunda bu ve benzeri sorulara pek çok doğru yanıt verilebilir. Çünkü bir öğretmen için doğru olan disiplin anlayışı diğer bir öğretmene ters gelebilir. Örneğin, bir öğretmene göre öğrenci kendisine soru sorulduğu zaman ayağa kalkarak yanıtlamalıdır. Başka bir öğretmene göre önemli olan yanıtın doğruluğudur. Çocuğun oturarak yada ayakta yanıt verme-

si o denli önemli değildir. Bir diğer öğretmene göre ise bu tür zorlamalar öğrenci ile iyi ilişkiler kurmayı engellemektedir.

O halde düzen, yaşanmalı... gözlenmeli...Ve yerine getirilmelidir. Bu, etkinliğin devamı, amacı gerçekleştirmek için gerekmektedir.

Belli bir amaç için bir araya gelmiş bir grubun üyelerinden her biri düzenli bir biçimde davranmak, etkinliğini yöneten kurallara uymak için çaba harcamak zorundadır. Örneğin, şampiyon olmak isteyen bir futbol takımının oyuncularını amaçlarına kurallara uygun ve işbirliği içinde bir maç çıkardıkları zaman ulaşabileceklerdir.

Amaçlı etkinlikler, uygun çevre, birlikte çalışma alışkanlığı, kendi kendini kontrol etme gibi kavramlar disiplin tanımı içinde önemli yer tutmaktadır. Eğitsel ortamlarda disiplini yalnızca öğrencinin uyması gereken kurallar olarak ele almak yanlıştır. Amacını açıkça bilemeyen, o etkinlik için uygun bir çevrede bulunmayan öğrencileri, istenilen başarı elde edilmediği zaman suçlamamak gerekir. Yirmi kişilik bir sınıfta 50 kişinin ders dinlemeye zorlanması ya da yapılan bir deneyi izleyemeyecek kadar kalabalık bir laboratuvarında öğrencilerden deneylerin sonuçlarını bulmalarını istenmesi her zaman düzen sorunu yaratacaktır.

Eğitsel ortamlardaki etkinliklerin tümü öğrencinin yalnızca bilgi ve becerisini artırmaya değil, aynı zamanda tüm kişiliğinin gelişmesine yönelik olmalıdır. Öğrenci bu ortamlarda pek çok konuda tutum ve davranış geliştirirken bir yandan da kendisini disiplin içinde tutmayı da öğrenmektedir. Okulda, sınıfta disipline yardımcı faktörler vardır. Basit gibi görünen bu faktörlerin bazılarını dikkatleri çekmek yararlı olacaktır.

OKULDA DİSİPLİN (Sıkı Düzen)

- Uygun Bir Eğitim Programı: Amaçlarına, yeteneklerine, isteklerine ve geçmiş bilgilerine uygun olarak hazırlanan bir eğitim programı öğrencinin ilgisini çekecek, işbirliği içinde olmasını sağlayacaktır.
- İyi Bir Rehberlik Sistemi: Böyle bir sistem aracılığıyla sorunlar oraya çıkmadan gerekli işlemler yapılabilecek-

tir. Sonuçta kendisinin ruh sağlığıyla da ilgilenildiğini bilen öğrenci ilgililere yardımcı olma ve okul çalışmalarına katılma isteği duyacaktır.

- Etkin bir veli-okul ilişkisi: Veliler ve öğrenciler okulda en iyisinin ve doğrusunun yapıldığına inandıkları müddetçe okul çalışmalarına destek olmaktadır.
- Okul Binasının Etkin Kullanımı: Okul binaları ve görsel-işitsel araçların kullanım biçimi, disipline şaşılabilecek derecede yardımcı ya da engel olabilmektedir. Aydınlık ve ferah koridorları olan bir okul binası öğrenciyi her zaman rahatlatmaktadır. Okul binasının yalnızca koridorlarının değil, duvarlarının badanasının renginden iç döşemesine kadar her şeyinin disipline uyumu kolaylaştıracağı ya da zorlaştıracağı bilinmelidir.

Okuldaki bazı araçlar öğrencide onu bozma eğilimi yaratabilir. Örneğin, öğrencilerden badanası dökülmüş bir duvardaki dökük yeri büyüteceklerdir. Öğrencinin kırık dökük eşyaları görmesine olanak verilmemelidir.

Düzenli bir eğitim ortamı istendiği zaman okul binalarının yetersizliklerini giderici önlemler almak gerekmektedir.

Okulda alınacak önlemler yanında sınıf atmosferinde de disiplin sağlama konusunda öğretmene pek çok görev düşmektedir.

SINIFTA DİSİPLİN (Sıkı Düzen)

Disiplin öğretmenin rahatı için değil, öğrencinin sağlıklı kişilik gelişimi için gereklidir. Öğretmenin sınıf önünde duruşundan, ödevleri kontrol edişine kadar pek çok husus sınıf yönetimini, disiplini etkilemektedir. Bu hususlardan bazıları aşağıda belirtilmektedir.

- Öğretmenin Sınıf Önündeki Duruşu: Öğretmen, öğrenen grubun içinde olması gereken bir kişidir. Grubuyla bütünleşmeli fakat kontrolü elinde tutacak bir pozisyonda da olmalıdır. Grubun tüm üyelerini öğrencilerini görebilmeli aynı zamanda tüm öğrencilerinin de kendisini görmesini sağlamalıdır. Eğer bu

pozisyonu sağlayamazsa hem gerçek yöneticilik yapamaz, hem de konuşurken öğrencilerinin dikkatlerini konuşması üzerinde toplamada güçlük çeker.

Bazı öğretmenlerin sınıf önünde konuşurken ilgiyi başka yönlere çekme gibi bir özellikleri vardır. Bundan kaçınmak gerekir. Bu durum öğrencilerin dikkatlerini belli bir noktada toplamalarını engeller. Konuşurken oldukça sakin durmak ve dikkati çekmek için el ve kolları kullanmak genel olarak daha iyi bir yoldur.

- Öğrencilerin Sınıfta Yerleşimi: Öğrencilerin sıralarından birine oturmak hatta (eğer sıralar sabit değil ise) öğrencilerle birlikte yarım daire şeklinde oturmak en iyi yoldur. Öğrencileri yarım daire oluşturacak biçimde oturarak öğretmenin de onların arasında yer almasının iki önemli yararı vardır.

Birincisi, öğrenci grubu hangi yaşta olursa olsun, bir ders boyu arkadaşının ensesini seyretmekten hoşlanmaz. Ders dinleyen, soru soran ya da yanıt veren arkadaşlarıyla yüzyüze ilişkide bulunmak ister.

İkincisi, öğrenci öğrenirken, öğretmenin karşısında değil, yanında olmasından hoşlanır. Öğretimde önemli olan husus çok resmi olmayan bir hava yaratmaktır. Öğrenci öğretmeni pasif bir biçimde dinleyerek değil, öğretmeniyle konuşarak öğrenecektir.

Öğretmenin Konuşmasının Etkinliği: Öğretmenler genellikle, derste çok konuşurlar. Özellikle dersin başlangıcında, “kitabınızı kapatın, doğru oturun, kollarınızı kavuşturun ve beni dinleyin” gibi sözler söylediği duyulur. Daha sonra da kendince iyi disipline olmuş öğrencilerinin gözlerini kırpmadan ve dikkatli bakışları altında yarım saat açıklama yapar. Ancak görünüşe aldanmamak gerekir. Dikkatle öğretmenlerini dinliyormuş gibi görünen öğrencilerin akılları pencereden gelen trafik gürültüsü, yemek kokusu ya da güneş ışığıyla kilometrelerce uzakta olabilir. Böyle bir uyarıcı olmadan da öğrenciler ders dışı şeyler düşünebilirler.

Treneman'ın da belirttiği gibi yetişkinin dikkat sınırı 15 dakikadır ve gittikçe azalır. Okul çocuğu için arası

konuşmayı dinleme limiti konuşmanın konusuna ve konuşmacının sesine bağlı olarak aşağı yukarı 10 dakikadır. O halde öğretmenin görevi öğrenmeyi ilginç hale getirmektir.

Bazı kişilerin konuşmalarının ilginç, bazılarının ise sıkıcı olduğu herkesçe bilinmektedir.

Hiçbir şey dersi monoton bir sestен daha çabuk mahvedemez. İyi konuşmacılar söylenecek bazı değerli şeylere sahiptirler ve onları nasıl sunacaklarını bilirler. Bir öğretmen de iyi bir konuşmacı olmalı, ne zaman sesini yükselteceğini, ne zaman yumuşatacağını, ne zaman hızlı, ne

zaman yavaş gideceğini bilmelidir.

Kural olarak, öğretmenin sesi temiz olmalı ve sınıftaki her öğrenciye ulaşabilmelidir. Kısaca bağırımdan kaçınılmalıdır. Daha önemlisi bağırmanın öğretime hiçbir yararı da yoktur.

Öğretmenin yalnızca sesini nasıl kul-

lanacağını bilmesi de yeterli değildir. Öğretmen, aynı zamanda uygun sözcükleri de nasıl seçeceğini bilmelidir. Bunun anlamı, öğretmenin öğrencilerinin bilmediği kelimeleri kullanmamaya dikkat etmesidir. Kısa bir kelime dururken uzun kelimeler kullanılmamalıdır. Eğer yeni bir kelime kullanılacaksa o kelime önceden tahtaya yazılmalı ve açıklanmalıdır. Öğrenciler öğretmenlerinin konuşmalarını anladıkları ölçüde öğrenirler. Öğretmen her zaman basit yapıda kısa ve açık cümlelerle konuşmaya özen göstermelidir.

Her derste öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine olanak tanınmalıdır. Öğretmenin görevi öğrencilerle yüzyüze iletişim kurarak onun öğrenmesini sağlamaktır. Öğretmenler kısaca “sessiz durun” buyruğu ile dersi kesmektedirler. İyi bir öğretmen konuşmasını nerede

keseceğini bilmelidir. Öğretmenin öğrencilerine kendi kendilerini nasıl sessiz tutacaklarını öğretmesi en önemli dersidir.

Öğrenci Çalışmalarının Kontrolü: Özellikle hazırladığı her ödevinin öğretmeni tarafından kontrol edileceğini bilmesi öğrencinin disiplinli çalışmasına neden olacaktır. Öğrencileri ders dışında, boş zamanlarında gönüllü çalışmalarda bulunmalarına isteklendirmek disiplin sağlamanın diğer bir yoludur.

Ders sırasında, öğrenciler tarafından yapılan çalışmaların sistemsiz izlenmesi pek çok disiplin sorunu yaratmaktadır. Oysa alınacak birkaç önlem sonucunda bir şey olmadığı ve öğrencilerin bu tür etkinliklerden çok hoşlandıkları görülecektir.

Yazı Tahtasının Kullanımı: Ders sırasında yazı tahtasının yanlış kullanımının disiplinin bozulmasında, önemli bir faktör olduğunu belirtmek gerekir. Kurallarına uygun bir kullanım hem dersi ilginç hale getirecek hem de pek çok disiplin sorununun oluşmasına engel olacaktır. Yazı tahtasını kullanmanın ilk kuralı (eğer kullanılacaksa) ona yakın durulmasıdır. Yazı tahtasına ne yazılacağı kesinlikle bilinmeli ve çabucak yazılmalıdır. Yazı tahtasını kullanan bir öğretmenin yüzü kesinlikle yazı tahtasına dönük olmamalıdır. Zamanın büyük çoğunluğunu tahtaya yazı yazarak harcayan öğretmen öğrencisine de zamanını boşa harcama ve yaramazlık etme fırsatı vermemiş olur. Öğretmen yüzünü tahtaya dönük olarak konuşmamalıdır. Çünkü hem yazı tahtasının kulağı yoktur, hem de öğrenciler kendilerine direkt olarak söylenmeyen sözleri dinlemekten hoşlanmazlar.

Öğretmenlere Disiplin (Sıkı Düzen) Sağlamada Öneriler:

- Ara sıra düzen olaylarını şakaya dönüştürünüz.
- Eğlenceli durumlarda sınıfla birlikte gülünüz, sınıfı kontrol edemez hale gelmekten korkmayınız.
- Öğrencinin hiçbir soru sormaksızın itaatkar davranmasının arzu edilir bir şey olmadığını biliniz.
- Bir öğrenciyi uyarmanız gerekiyorsa, bunu herkesin önünde yapmayınız.

- Düzen sağlamanın bir çok öğretmenin iddia ettiği kadar önemli bir sorun olmadığını unutmayınız. Bazen öğretmenlerin tutumu yüzünden de öğrencilerin düzen kurallarına uymadıklarını aklınızdan çıkarmayınız.
- Öğrencilerinizde kendi kendine disipline edebilme alışkanlığı geliştirmeye çalışınız. Kötü bir davranışın her şeyden önce kendi kişiliğine karşı bir saygısızlık olduğunu belirtiniz.
- Unutmayınız ki öğretmenin sınıfta disiplin sağlamak için çok sert olması gerekmez.
- Suçluyu bulamadığınız zaman tüm sınıfı cezalandırmaktan kaçınınız.
- Düzensizlik sorunlarına engel olmak, bir kere olduktan sonra onu düzeltmek için uğraşmaktan daha kolaydır.
- Düzensizlik sorunu sizi aşmadıkça başkalarına duyurmayınız.
- Derhal önlem alınması gereken durumlarda ya da sınıfta ders yapmanız olanaksızlaştığında okul yönetimine haber veriniz.

- Sınıfta düzeni bozan bir davranış olduğunda tepkide bulunmadan önce biraz düşününüz. Örneğin içinizden altmışa kadar saymanız daha mantıklı davranmanız için, size gerekli zamanı sağlayacaktır.

ÖĞRETMENLERE

İlk ve orta dereceli okullarda çalışan öğretmenlerin uymaları gereken kurallar vardır.

- Öğretmen, içinde bulunduğu kurumun şartlarına ve sahip olduğu mesleğin onur ve ahlakına uygun davranmalıdır.
- Meslektaşlarına ve öğrencilere kaba davranamaz.
- Okulda, okul yönetiminin kendisini görevlendirdiği ders saatlerinde derslere girer ve derste tarafsız davranır.
- Öğrenciyi aşağılayamaz, lakap takamaz, kulağını çekemez, alay edemez, dövemez.
- Sınavlarda tarafsız davranmalıdır. (Eğitimde olumsuz etkenlerden birisi de sınavlardır)

- Sınav sonuçlarını açıklamakla yükümlüdür.
- Dövme, aşığılama gibi davranışlar aynı zamanda Türk Ceza Hukuku'nda suç niteliğı taşıyan davranışlardır.
- Öğretmen göreviyle ilgili bir suç işlediğı takdirde memur statüsünde olduğı için Memurun Muhakematı Kanunu hükümleri de dikkate alınarak hakkında ceza kovuşturması açılır.
- Bu olaylara tanık olan veya duyan herkes en yakın savcılığına başvuruda bulunabilir. Burada “herkes” kavramı,, davranıştan zarar gören öğrenci, diğere öğrenciler, ailesi, devlet memuru sıfatıyla öğretmenler, psikolojik danışmanlar ve olaydan haberdar olan dok-

tor, hemþire gibi sağlık personelinu de kapsar.

- Yasalarda, memurların ve kamu görevlilerinin durumu bildirilmemeleri ya da gecikmeleri halinde cezalar öngörölmüþtür.
- Bu tür ihbarlardan sonuç alınabilmesi, suçun varlığının kanıtlanabilmesine bağlıdır. Bu nedenle görgü tanıklarının ifadeleri ve diğer kanıtların sunulması gereklidir. Aksi halde kovuþturma sonuçsuz kalır.
- Asıl olan öğretmenlerle öğrencilerin iliþkilerinde öngörölen bu yaptırımların uygulanmak zorunda kalınmamasıdır.

ÇOCUK HAKLARI BİLDİRGESİ

İlke 1: Çocuk bu bildirmede kabul edilen haklardan yararlanır. Her çocuk kendisinin ya da ailesinin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyaset ya da başka bir görüş, ulusal yada toplumsal köken, mülkiyet doğuş ve başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın bu haklara sahiptir.

İlke 2: Çocuk özel olarak korunur ve yasalar ve başka yollarla sağlıklı ve normal biçimde ve özgürlük ve saygınlık koşullarında bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmesine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda, çocuğun çıkarları önde gelir.

İlke 3: Çocuğun doğuştan başlayarak bir isme ve yurttaşlığa sahip olma hakkı vardır.

İlke 4: Çocuk toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanır. Sağlık içinde gelişme ve yetiştirme hakkı vardır, bu amaçla kendisine ve annesine özel bakım ve korunma olanakları sağlanır. Bu olanaklar doğum öncesi ve doğum sonrası bakımı da içerir. Çocuğun yeterli beslenme, konut, eğlenme ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı vardır.

İlke 5: Bedensel, zihinsel ve toplumsal bakımdan özürsüz çocuğa özel durumunun gerektirdiği gibi davranılır ve özel eğitim ve bakım sağlanır.

İlke 6: Çocuk, kişiliğinin tam ve uyumlu gelişmesi için sevgi ve anlayışa gereksinim duyar. Olabildiğince ana babanın bakım ve sorumluluğu altında ve her durumda yakınlık, maddi ve manevi güvenlik ortamında yetişir; duyarlı yıllarında ayrıksı durumlar dışında anasından ayrılamaz. Ailesiz ve yeterli destekten yoksun çocuklara özel bakım sağlamak toplum ve kamu makamlarının ödevidir. Çok çocuklu aile çocuklarının korunması amacıyla devletçe ve başka kaynaklardan yardım sağlanır.

İlke 7: Çocuğun en azından ilköğretim aşamasında ücretsiz ve zorunlu bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocuğa, genel kültürünü geliştirmeye yarayacak ve eşitlik temeli üzerinde yeteneklerini, yargı gücünü, manevi ve toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmesine ve yararlı bir toplum üyesi olmasına olanak sağlayacak bir eğitim verilir.

Çocuğun eğitiminden ve rehberliğinden sorumlu olanlar için yol gösterici ilke, çocuğun çıkarlarıdır. Bu sorumluluk her şeyden önce ana babasıdır.

Çocuk eğitimle aynı amaçlara yönelik oyun ve eğlenme konusunda tüm olanaklarla donatılır; toplum ve kamu

makamları çocuğun bu haktan yararlanmalarını arttırmaya çaba gösterir.

İlke 8: Çocuk her koşulda korunma ve yardımdan ilk yararlanacaklar arasındadır.

İlke 9: Çocuk, her türlü ihmal, zulüm ve sömürüye karşı korunur. Her ne biçimde olursa olsun alım-satım konusu olamaz. Çocuğun uygun bir yaş sınırına ulaşmadan önce çalışmasına izin verilmez; hiçbir durumda sağlık ve eğitime zarar verecek ve bedensel, zihinsel yada manevi gelişmesine engel olacak bir işte çalışmasına yol açılıp izin verilmez.

İlke 10: Çocuk ırksal, dinsel ve başka herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalardan korunur. Anlayış, hoşgörü ve halklar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhuyla, güç ve yetkilerini insanlığın hizmetine sunması gerektiği bilinciyle yetiştirilir.

Yararlanılan Kaynakça:

- Okulda Rehberlik Çalışmaları TRB N191939 Mamak RAM (Rehberlik Araştırma Merkezi)
- Sınıfta Demokrasi Dr. A. Şimşek, Y. Kuzgun (Eğitim Sen Yayınları)